

УДК 336.72

Судомир С. М.

Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України «Бережанський агротехнічний інститут»

МЕТОДОЛОГІЯ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ВИРОБНИЧИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Визначені фактори інвестиційної привабливості зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства та запропоновано методику їх розрахунку. Дано оцінку інвестиційної привабливості регіону за власною методикою.

Ключові слова: підприємство, інвестиційна привабливість, середовище, соціально-економічні системи.

Постановка проблеми. Інвестиційна привабливість регіону формується під дією цілої низки факторів, частина з них описується за допомогою статистичних індикаторів, які характеризують різні аспекти розвитку соціально-економічного середовища регіону. На сьогоднішній день постає проблема оцінки та підвищення інвестиційної привабливості регіонів як характеристики, що дає змогу інвестору сформулювати уявлення про стан об'єкта вкладання коштів, забезпечує надійність майбутніх інвестицій та впевненість в отриманні очікуваних результатів від їх використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню даної проблеми присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців, серед них: І.Вахович [1], І. Заблудська [2], Л. Мармуль [3], Т. Уманець [4], Г. Харламова [5] та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз наукових праць показує, що досі залишаються недостатньо визначеними фактори інвестиційної привабливості факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Мета статті. Головною метою цієї статті є визначити фактори інвестиційної привабливості зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства та запропонувати методику їх розрахунку.

Виклад основного матеріалу. Інвестиційна привабливість підприємств як відкритих соціально-економічних систем є комплексною проблемою, обумовлюється факторами зовнішнього і внутрішнього середовища.

Зовнішнього середовища: рівнем розвитку та стабільністю правил ведення бізнесової діяльності; рівнем розвитку та об'єктивним підходом судової системи; рівнем розвитку ринкових інститутів; рівнем розвитку етичної складової організації бізнесової діяльності; рівнем розвитку регіонального організаційного клімату; станом криміногенності в стратегічній зоні господарювання суб'єкта інвестиційного забезпечення; рівнем розвитку ринкового середовища в стратегічній зоні господарювання суб'єкта діяльності; політичним та економічним станом стабілізації в державі, регіонах стратегічних зон господарювання суб'єкта діяльності; рівнем розвитку інноваційної привабливості регіонального рівня; рівнем розвитку державних гарантій в системі економічних відносин; рівнем доступу підприємств до фінансування ресурсів та ін.

Внутрішнього середовища підприємства: рівнем розвитку організаційного клімату; рівнем розвитку інноваційної готовності до проведення змін; здатності управлінської команди та системи управління в цілому запроваджувати інноваційні зміни; станом фінансово-економічного

розвитку підприємств; іміджем підприємства; іміджем управління підприємством як системи; іміджем керівника підприємства; долею ринкових позицій в стратегічних зонах господарювання; фінансовим та економічним станом підприємства; рівнем організаційної культури та культури підприємства; рівнем розвитку управлінського профілю; рівнем сформованості та розвитку цивілізованих цінностей; рівнем розвитку комунікаційних зв'язків; рівнем розвитку маркетингової діяльності; рівнем соціального розвитку підприємств; рівнем розвитку і збалансованості соціальних, соціально – трудових, власних, владних, власно – владних відносин; рівнем розвитку цінностей, організаційної культури та культури регіональних системних цілісностей; рівнем розвитку і збалансованості інтеграційних, корпоративних відносин; рівнем сформованості потенціалу підприємства як системної цілісності; рівнем розвитку і динамічності інститутів внутрішньо системного спрямування та ін.

Інвестиційну привабливість факторів зовнішнього середовища пропонуємо здійснювати за формулою:

$$KIP_{фзс} = \sqrt{K_{рсбд} \times K_{рсс} \times K_{ррп} \times K_{рес} \times K_{рок} \times K_{ск} \times K_{рс} \times K_{не} \times K_{ін} \times K_{ог} \times K_{фр}} ;$$

де, $KIP_{фзс}$ – коефіцієнт інвестиційної привабливості факторів зовнішнього середовища;

$K_{рсбд}$ – коефіцієнт рівня розвитку та стабільності правил ведення бізнесової діяльності;

$K_{рсс}$ – коефіцієнт рівня розвитку та об'єктивного підходу до судової системи;

$K_{ррп}$ – коефіцієнт рівня розвитку ринкових інститутів;

$K_{рес}$ – коефіцієнт рівня розвитку етичної складової організації бізнесової діяльності;

$K_{рок}$ – коефіцієнт рівня розвитку регіонального організаційного клімату;

$K_{ск}$ – коефіцієнт стану криміногенності в стратегічній зоні господарювання суб'єкта інвестиційного забезпечення;

$K_{рс}$ – коефіцієнт рівня розвитку ринкового середовища в стратегічній зоні господарювання суб'єкта діяльності;

$K_{не}$ – коефіцієнт політичного та економічного стану стабілізації в державі, регіонах стратегічних зон господарювання суб'єкта діяльності;

$K_{ін}$ – коефіцієнт рівня розвитку інноваційної привабливості регіонального рівня;

$K_{ог}$ – коефіцієнт рівня розвитку державних гарантій в системі економічних відносин;

$K_{фр}$ – коефіцієнт рівня доступу підприємств до фінансування ресурсів.

Інвестиційну привабливість факторів внутрішнього середовища пропонуємо здійснювати за формулою:

$$КІП_{фвс} = \sqrt[20]{K_1 \times \dots \times K_{20}} ;$$

де, K_1 – коефіцієнт рівня розвитку організаційного клімату;

K_2 – коефіцієнт рівня розвитку інноваційної готовності до проведення змін;

K_3 – коефіцієнт здатності управлінської команди та системи управління в цілому запроваджувати інноваційні зміни;

K_4 – коефіцієнт стану фінансово – економічного розвитку підприємств;

K_5 – коефіцієнт іміджу підприємства;

K_6 – коефіцієнт іміджу управління підприємством як системи;

K_7 – коефіцієнт долі ринкових позицій в стратегічних зонах господарювання;

K_8 – коефіцієнт фінансового та економічного стану підприємства;

K_9 – коефіцієнт рівня організаційної культури та культури підприємства;

K_{10} – коефіцієнт рівня розвитку управлінського профілю;

K_{11} – коефіцієнт рівня сформованості та розвитку цивілізованих цінностей;

K_{12} – коефіцієнт рівня розвитку комунікаційних зв'язків;

K_{13} – коефіцієнт рівнем розвитку маркетингової діяльності;

K_{14} – коефіцієнт рівня соціального розвитку підприємств;

K_{15} – коефіцієнт рівня розвитку і збалансованості соціальних, соціально – трудових, власних, владних, власно – владних відносин;

K_{16} – коефіцієнт рівня розвитку цінностей;

K_{17} – коефіцієнт рівня організаційної культури;

K_{18} – коефіцієнт рівня культури регіональних системних цілісностей ;

K_{19} – коефіцієнт рівня розвитку і збалансованості інтеграційних, корпоративних відносин;

K_{20} – коефіцієнт рівня сформованості потенціалу підприємства як системної цілісності;

K_{21} – коефіцієнт рівня розвитку і динамічності інститутів внутрішньо системного спрямування.

Названі фактори є базовою основою методології обґрунтування критеріїв та системи показників для визначення інтегрованого індексу оцінки рівня інвестиційної привабливості підприємств.

Для одержання інформації факторів інвестиційної привабливості використані як статистичні дані, так і дані соціологічних досліджень, які зведені до нормативних показників і представлені в таблиці 3, як фрагмент.

Таблиця 3

Дослідження інвестиційної привабливості регіону

Блок	Показники
Інформація про підприємство	1. Основний вид діяльності
	2. Частка підприємства, що належить: українському приватному власнику; державі; іноземному власнику
	3. Наявність експорту
	4. Основні постачальники
	5. Планування, щодо зростання власного бізнесу
	6. Планування, щодо відкриття нових виробничих потужностей
	7. Зацікавленість у налагодженні партнерських відносин з іноземними інвесторами
	8. План дій, щодо пошуку іноземних партнерів
Оцінки та очікування в регіоні	1. Оцінка ділового середовища
	2. Сприятливість кон'юнктури ринку
	3. Прогноз зміни середовища для ведення бізнесу
	4. Прогноз зміни кон'юнктури ринку
	5. Оцінка привабливості регіону для ведення бізнесу
	6. Прогноз рівня привабливості через певний період часу
Охорона здоров'я та екологія	1. Оцінка якості медичного обслуговування
	2. Оцінка доступності медичного обслуговування
	3. Часка працівників, яка забезпечена медичною страховкою
	4. Оцінка стану екологічного середовища
	5. Оцінка впливу: кишково-шлункових, респіраторних, серцево-судинних захворювань, туберкульозу, раку, цукрового діабету, віл/СНІДу на діяльність підприємства
Інфраструктура	1. Оцінка рівня розвитку інфраструктури
	2. Оцінка якості складових інфраструктури
Інвестиційна діяльність	1. Джерела фінансування
	2. Успішність здійснених інвестицій
	3. Оцінка ступеня впливу перешкод на інвестиційну діяльність
	4. Планування здійснення інвестицій в майбутньому
	5. Оцінка ступеня впливу ризиків на інвестиційну діяльність

Ефективність роботи місцевих органів влади	1. Ефективність виконання своїх функцій місцевими органами влади
	2. Складність процесу отримання земельної ділянки
	3. Частота виникнення суперечок стосовно норм законодавства з представниками органів влади
	4. Ефективність оскарження незаконних дій представників органів влади
	5. Прозорість процесу державних закупівель
	6. Незаконність втрати прав власності
	7. Незалежність суддів
	8. Оцінка роботи судових виконавців по забезпеченню виконання судових рішень
	9. Оцінка об'єктивності місцевих органів влади при прийнятті рішень
	10. Оцінка поширеності хабарництва
	11. Оцінка ступеня значимості впливу місцевих податків на діяльність підприємства
	12. Оцінка рівня підприємств регіону місцевими органами влади до вирішення таких місцевих проблем, як покращення інфраструктури та фінансування певних заходів
	13. Оцінка рівня залучення підприємств регіону місцевими органами влади до прийняття рішень щодо розробки та реалізації програм розвитку регіону, визначення місцевих податків та зборів
	14. Оцінка швидкості та повноти інформування підприємств місцевою владою про власні рішення
	15. Наявність в регіоні Ради інвесторів
	16. Оцінка ефективності роботи ради у сприянні залученню й ефективному використанню вітчизняних та іноземних інвестицій в регіоні
	17. Оцінка ступеня інформування підприємств місцевими органами влади про інвестиційні можливості в регіоні
Інновації в регіоні	1. Ступінь ознайомленості з діяльністю науково – дослідних організацій регіону
	2. Ступінь доступності передових технологій для виду діяльності даного досліджуваного підприємства, розробленими науково – дослідними установами, які розташовані в досліджуваному регіоні
	3. Ступінь поширеності співпраці бізнесу з науково – дослідними організаціями в регіоні
	4. Основні джерела конкурентних переваг регіону
Освіта та людський капітал в регіоні	1. Оцінка доступності для потреб досліджуваного підприємства рівня знань випускників шкіл та професійно – технічних училищ регіону
	2. Оцінка доступності для потреб досліджуваного підприємства рівня знань випускників вищих навчальних закладів регіону
	3. Здатність за потреби досліджуваного підприємства проведення навчання персоналу на робочому місці
	4. Оцінка можливостей для підвищення кваліфікації працівників досліджуваного підприємства в регіоні
Доступ до фінансування	1. Достатність асортиментних послуг досліджуваного підприємства банківськими установами даного регіону
	2. Доступність кредитування досліджуваного підприємства банками даного регіону
	3. Доступність інших джерел фінансування досліджуваного підприємства, таких як: лізинг, співфінансування, залучення грошей під боргові зобов'язання
	4. Легкість отримання фінансування із-за кордону
Регіональна економіка	1. Оцінка впливу досвіду реалізації інвестиційних проектів інших підприємств регіону на діяльність досліджуваного підприємства
	2. Роль наявності природних ресурсів у даному регіоні для виробничої діяльності досліджуваного підприємства
	3. Рівень ділової активності в регіоні
	4. Оцінка виробничих зв'язків між підприємствами в досліджуваному регіоні
Прийняття рішень	1. Головні фактори обмеження збільшення обсягів виробництва, серед них (недостатньо кваліфікованих працівників, недостатньо замовлень, низький попит на продукцію, недостатньо сировини, проблема ліквідності, несприятлива політична ситуація, недостатньо виробничих потужностей, доступність кредитів, корупція, проблеми з енергопостачанням, високий регулярний тиск, рівень податків, застарілі технології, висока ставка кредитів, часті зміни економічного законодавства, високий рівень конкуренції)

*Власна розробка автора

Розглянемо наглядно інвестиційну привабливість регіону Тернопільської області. На основі експертної оцінки встановлено, що за групою жорстких факторів область займає 25 місце.

Останнє місце займає область по споживчому сегменті, а по групах факторів «Інноваційний потенціал» та «Інфраструктура» – 26 місце серед регіонів України. За факторами «Трудові ресур-

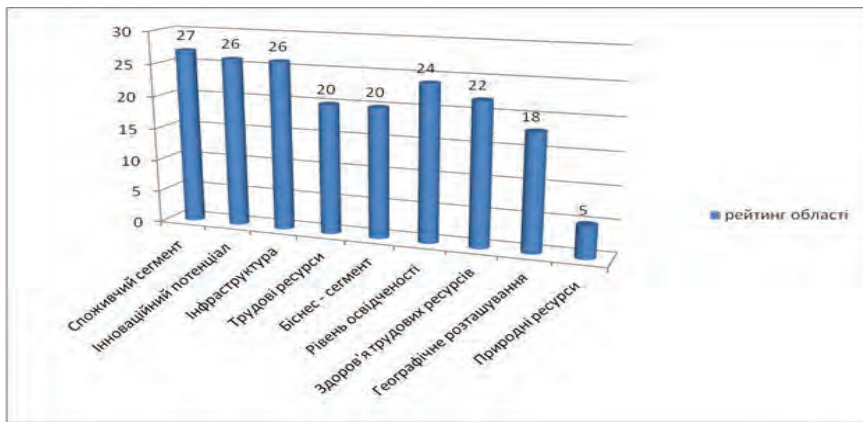

Рис. 1. Рейтинг інвестиційної привабливості жорстких факторів в Тернопільській області серед регіонів України*

*Джерело: побудовано на основі експертної оцінки

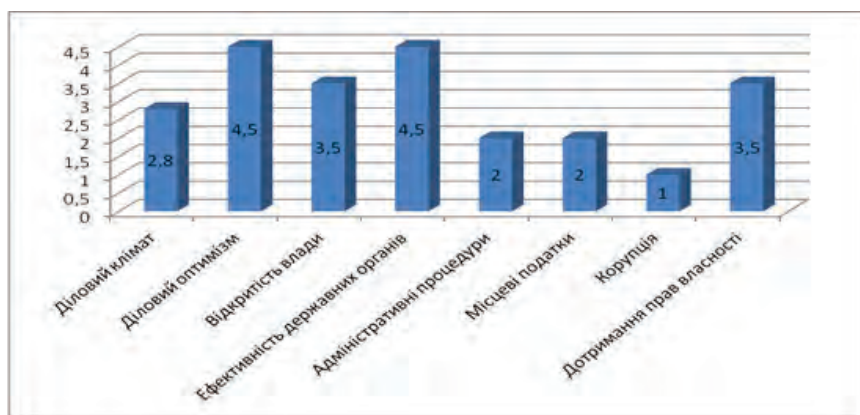

Рис. 2. Експертна оцінка інвестиційної привабливості м'яких факторів в Тернопільській області*

*Джерело: побудовано на основі експертної оцінки

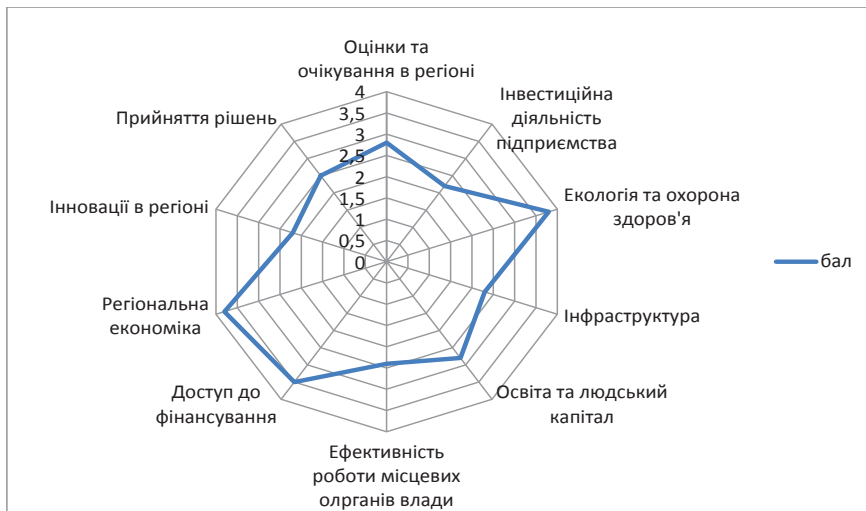

Рис. 3. Експертна оцінка інвестиційної привабливості Тернопільської області, 2013 р.

*Джерело: побудовано на основі експертної оцінки

си» та «Бізнес-сегмент» – на 20 місці, за рівнем освіти на 24 місці, за складовою «Здоров'я трудових ресурсів» на 22 місці. Одним із найкращих показників є «Природні ресурси», який посідає 5 місце серед регіонів України. Щодо фактору «Географічне розташування», то область займає 18 місце в рейтингу, детально це показано на (рис. 1).

Інвестиційна привабливість за групою м'яких факторів займає 12 місце серед регіонів України. Найбільш проблемною сферою є адміністративні процедури, правила та процедури, діловий клімат, відкритість влади, а також правила та податки, які займають відповідно 22, 20, 19, 18 та 17 місця серед регіонів України. Однак щодо фактору «Діловий оптимізм», то інвестори очікують покращення в майбутньому. Зараз область по даному фактору знаходиться на 7 місці. Високо цінується і ефективність влади, так за даним показником область посідає 6 місце в рейтингу регіонів. Результати досліджень м'яких факторів в Тернопільській області на думку експертів наведені на (рис. 2), де 1 означає низький рівень інвестиційної привабливості, 5 – високий.

В цілому експерти оцінюють інвестиційну привабливість Тернопільської області, як задовільну (2,83 бали з 5 можливих), детальна їх характеристика представлена на (рис. 3).

Щодо сильних та слабких сторін області, які впливають на інвестиційну привабливість регіону, то експертами були визначені наступні: до сильних експерти включили географічне розташування та кадровий ресурс, проте вони зазначили на необхідності підвищення кваліфікації кадрів. Також експерти зазначили, щодо можливості активізації ділової активності, проте на думку експертів цьому заважає їм неефективність дій влади, щодо покращення інвестиційного клімату. А також експерти зазначили про низький рівень розвитку інфраструктури, до загроз віднесли старіння виробничих фондів.

Зважаючи на результати експертів, щодо соціально-економічного середовища регіону, на нашу думку, для збільшення інвестиційної привабливості необхідно здійснити ряд заходів, а саме: поглибити співпрацю науки та бізнесу; підвищити рівень купівельної спроможності, покращити інфраструктуру, а

також сприяти реалізації інвестиційних проектів. Слід підтримувати підприємства, які у своєму виробництві використовують інноваційні технології. Їхня підтримка може бути як фінансовою, так і не фінансовою. А також потрібно усунути перешкоди, які б ускладнювали введення нових технологій на підприємстві. На думку експертів, існують такі перешкоди в області для ведення бізнесу (рис. 4).

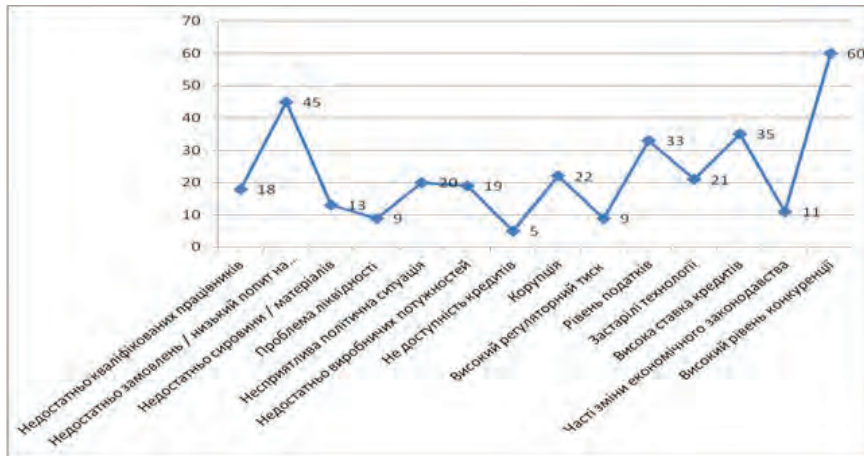

Рис. 4. Експертна оцінка перешкод для інвестиційної діяльності, %

*Джерело: побудовано на основі експертної оцінки

Серед найбільших перешкод експерти зазначили: високий рівень конкуренції, низький попит на продукцію, висока ставка кредитів, та рівень податків. В умовах ринкової конкуренції оцінка інвестиційної діяльності окремого підприємства є важливим питанням при прийнятті рішення інвестором.

Висновки і пропозиції. Для збільшення інвестиційної привабливості регіону потрібно здійснювати заходи за такими напрямками, як: сприяння реалізації інвестиційних проектів; підвищення купівельної спроможності населення; розвиток інфраструктури, а також поглиблення співпраці бізнесу і науки.

Список літератури:

1. Вахович І. М. Фінансова політика сталого розвитку регіону: методологія формування та механізм реалізації : монографія / І.М. Вахович. – Луцьк : Надстир'я, 2007. – 496 с.
2. Заблудська І.В. Оцінювання інвестиційної привабливості регіону за допомогою поліструктурного показника / І.В. Заблудська, О.М. Шаповалова // Держава та регіони. – 2009. – № 4. – С. 67-72. – (Серія «Економіка та підприємництво»).
3. Мармуль Л.О. Нові методичні підходи до аналізу інвестиційної привабливості регіонів / Л.О. Мармуль, Т.А. Чернявська // Вісник економічної науки України. – 2005. – № 1. – С. 83-89.
4. Уманець Т.В. Оцінка інвестиційної привабливості регіону за допомогою інтегральних індексів / Т.В. Уманець // Економіка і прогнозування. – 2006. – № 4. – С. 133-145.
5. Харламова Г.О. Оцінювання привабливості об'єктів інвестування / О.Г. Харламова // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 9(87). – С. 73-79.

Судомир С. М.

Обособленное подразделение Национального университета биоресурсов и природопользования Украины «Бережанский агротехнический институт»

МЕТОДОЛОГИЯ ОЦЕНКИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ СИСТЕМ

Резюме

Определены факторы инвестиционной привлекательности внешней и внутренней среды предприятия и предложена методика их расчета. Дана оценка инвестиционной привлекательности региона по собственной методике.

Ключевые слова: предприятие, инвестиционная привлекательность, среда, социально-экономические системы.

Sudomyr S.M.

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine «Berezhany Agrotechnical Institute»

METHODOLOGY OF THE ASSESSMENT OF THE INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF THE PRODUCTION SOCIO-ECONOMIC SYSTEMS

Summary

It is determined the factors of the investment attractiveness of the internal and external enterprise's environment and proposed the method of its calculation. It is estimated the region's investment attractiveness by our own methods.

Key words: enterprise, investment attractiveness, environment, socio-economic system.